

הלכות תשובה פרק ד

א. עשרים וארבעה דברים מעכבין את התשובה. ארבעה מהן עוון גדול; והעושה אחד מארבעתן אין הקדוש ברוך הוא מספיק בידו לעשות תשובה, לפי גדל חטאו. ואלו הן: (א) המחטיא את הרבים; ובכלל עוון זה, המעכב את הרבים מלעשות מצוה. (ב) והמטה חברו מדרך טובה לדרך רעה, כגון מסית ומדיח. (ג) והרואה בנו בתרבות רעה, ואינו ממחה בידו הואיל ובנו ברשותו אלו מחה בו היה פורש, ונמצא כמחטיא אותו; ובכלל עוון זה כל שאפשר בידו למחות באחרים בין רבים בין יחידים ולא מחה, אלא יניח אותן בכשלונן. (ד) והאומר אחטא ואשוב; ובכלל זה האומר אחטא, ויום הכפורים מכפר.

ב. ומהן חמשה דברים הן נועלין דרכי התשובה בפני עושיהן; ואלו הן: (א) הפורש מן הצבור לפי שבזמן שיעשו תשובה, לא יהיה עמהן ואינו זוכה עמהן בזכויות שעושיין. (ב) והחולק על דברי חכמים לפי שמחלקתו גורמת לו לפרש מהן, ואינו יודע דרכי התשובה. (ג) והמלעיג על המצוות שכיון שנתבזו בעיניו, אינו רודף אחריהן ולא עושן; ואם לא יעשה, במה יזכה. (ד) והמבזה רבותיו שדבר זה גורם להן לדחפו ולטורדו פישוע וכגיחזי, ובזמן שנטרד לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת. (ה) והשונא את התוכחות שהרי לא הניח לו דרך תשובה, שהתוכחה גורמת לתשובה, שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכלימין אותו, חוזר בתשובה כמו שכתוב בתורה: "זכר, אל-תשכח" (דברים ט, ז), "ממרים הייתם" (שם; דברים ט, כד; דברים לא, כז), "ולא-נתן ה' לכם לב לדעת" (דברים כט, ג), "עם נבל, ולא חכם" (דברים לב, ו). וכן ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר "הוי גוי חטא" (ישעיהו א, ד), "ידע שור קנהו" (ישעיהו א, ג), "מדעתי, כי קשה אתה" (ישעיהו מח, ד); וכן צוהו האל להוכיח לחטאים, שנאמר "קרא בגרון אל-תחשך" (ישעיהו נח, א). וכן כל הנביאים הוכיחו לישראל, עד שחזרו בתשובה. לפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וזקן וירא שמים מנעוריו ואהוב להם, שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה. וזה ששונא את התוכחות, אינו בא למוכיח ולא שומע דבריו; לפיכך יעמד בחטאותיו, שהן בעיניו טובים.

ג. ומהן חמשה דברים העושה אותן אי אפשר לו שישוב תשובה גמורה, לפי שהן עוונות שבין אדם לחברו, ואינו יודע חברו שחטא לו, כדי שיחזיר לו או ישאל ממנו למחל לו; ואלו הן: (א) המקלל את הרבים לא קלל אדם ידוע, כדי שישאל ממנו כפרה. (ב) והחולק עם גנב לפי שאינו יודע גנבה זו שלמי היא, אלא הגנב גונב רבים ומביא לו והוא לוקח; ועוד שהוא מחזק יד הגנב, ומחטיא אותו. (ג) והמוצא אבדה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה לאחר זמן, כשיעשה תשובה אינו יודע למי יחזיר. (ד) והאוכל שד עניים ויתומים ואלמנות אלו בני אדם אמללין הן ואינן ידועים ומפרסמים, וגולים מעיר לעיר, ואין להם מפיר, כדי שידע שד זה שלמי הוא ויחזירנו לו. (ה) והמקבל שחד להטות דין אינו יודע עד היכן הגיעה הטיה זו וכמה הוא כוחה כדי שיחזיר, שהדבר יש לו רגלים; ועוד שהוא מחזק יד זה, ומחטיא אותו.

ד. ומהן חמשה דברים העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן,

לפי שהן דברים קלים בעיני רב האדם, ונמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חטא; ואלו הן: (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה שזה אבק גזל, והוא מדמה שלא חטא ויאמר כלום אכלתי אלא ברשותי. (ב) והמשתמש בעבוטו שלעני שהעבוט שלעני אינו אלא כגון קרדם ומחרשה, ויאמר בלבו אינן חסרים, והרי לא גזלתי אותו. (ג) והמסתפל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי או קרבותי; והוא אינו יודע שראית העינים עוון גדול, שהיא גורמת לגופן שלעריות, שנאמר "ולא-תתורו אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם" (במדבר טו, לט). (ד) והמתכבד בקלון חברו אומר בלבו שאינו חטא, לפי שאין חברו עומד ולא הגיעה לו בשת, ולא בישו אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חברו או חכמתו, כדי שיראה מכללן שהוא מכבד וחברו בזוי. (ה) והחושד פשרים אומר בלבו שאינו חטא, לפי שהוא אומר מה עשיתי לו, וכי יש שם אלא חשד שמא עשה או לא עשה, והוא אינו יודע שזה עוון שמשים אדם פשר בדעתו כבעל עברות.

ה. ומהן חמשה דברים העושה אותן ימשך אחריהן תמיד, והן קשים לפרש מהן; לפיכך צריך אדם להזהר מהן שמא ידבק בהן, והן בלן דעות רעות עד מאוד; ואלו הן: (א) רכילות. (ב) ולשון הרע. (ג) ובעל חמה. (ד) ובעל מחשבה רעה. (ה) והמתחבר לרשע מפני שהוא למד ממעשיו, והן נרשמים בלבו; הוא שאמר שלמה "ורעה כסילים, ירוע" (משלי יג, כ). וכבר חברנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהג בהן תמיד, קל וחמר לבעל תשובה.

ו. כל אלו הדברים וכיוצא בהן אף על פי שמעכבין את התשובה, אינן מונעין את התשובה; אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה, ויש לו חלק לעולם הבא.